

V. HAFTA

V. *Hafta tartışma metinleri:* Husserl. Philosophy as Rigorous Science
Husserl. The Idea of Phenomenology

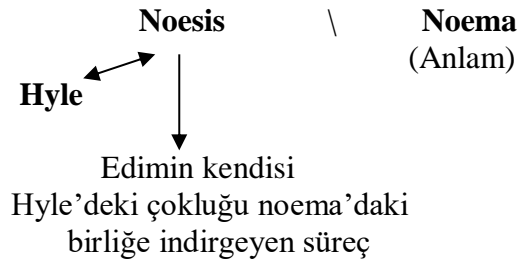
Görüngübilimsel indirgeme, epokhe olarak nitelendirilir. Doğal tavrın paranteze alınmasıdır. Aşkınısal indirgemenin ilk adımınıdır. Aşkınısal indirgeme, bilincin kendi başına nasıl bir yaşama sahip olduğunu görmektir. Aşkınısal indirgeme ve fenomenolojik indirgeme bağıntılı fakat ayrı şeylerdir. Fenomenolojik indirgemedeki doğal tavır, aşkınısal indirgemedeki psikolojik ego paranteze alınmaktadır. Varoluş paranteze alınır; böylelikle bilme yetimiz ve ego'muzun aşkınısal yapısı anlaşılmasına çalışılır. Epokhe, dünyaya ilişkin temel öğeleri içinde barındırır. Aşkınısal indirgemedeki yeni bir tavır söz konusudur; eklenen, yönelimsel nesne ile değil, ego'nun kendi yaşamını ile ilgilenmek tavrıdır.

Cogito Cogitatum Ego
(deneyim) (Yönelimsel Nesne)

ego cogito cogitatum

Deneyim(cogito), kendini kutupsal bir biçimde ortaya koyar. Bu kutuplardan biri, düşünülen olarak düşünülen nesne(cogitatum) ve düşünen öznenin kendisidir. Deneyim yoksa deneyimlenen nesne ve ego yoktur. Bu yapı içerisinde 'ego' anlaşılmasına çalışılmaktadır. Ego ile ilintili olarak kartezyen bir yapı ortaya çıkmaktadır.

Husserl'in bu çalışmasında, zihinsel süreçlerin ya da deneyimin kendi içinde ne olduğu araştırılmaktadır. Bu, özsel bir yaklaşımdır. Anlam, anlamı donatan şey ve anlamın donatım sürecinin kendisi ayrımı yapılmaktadır. Anlamı donatan şey, maddidir(hyle).

Doğal tavrıda, nesne dışarıda, aşkın bir şeydir. Dünyadaki nesnelere reel bir ilişki söz konusudur. Halisünasyon gibi deneyimlerde ise maddi bir nesne yoktur; sadece anlam ve

halisünasyon süreci söz konusudur. Fenomenolojik tavırda, dış dünya askıya alınır; böylece nesne ile onu anlayan arasındaki reel ilişki de askıya alınmakta ve geriye deneyim, yönelimsel nesne ve ego kalmaktadır. Yönelimsel deneyim, yönelimsel nesne gerektirir.

Nesnenin, yönelimsel nesne olmasına, noema adı verilmektedir. Noema, bilinç tarafından verilen bir şeydir; noema'yı oluşturan ise gerçek nesnenin deneyimi(noesis)dir. Noesis, duyu verilerini anlamın bütünselliğine indirger. Duyu verileri hyle'dir. Noesis, hyle'ye noemasını verir. Hyle'deki duysal çokluk, noemadaki birlikteliğe indirgenir. Noesis ve hyle, deneyime içkin öğelerdir. Noema ise bunklarla ilişkili, aşkın öğedir. Anlam, deneyime içkin olursa -deneyimin özneliği nedeniyle- paylaşılabilir duruma gelir. Anlam, dünyanın aşkın olması biçiminde bir aşkınlığa sahip değildir. İndirgenmemiş doğal dünya ile içkin bir ilişkidir; deneyim söz konusu olduğunda aşkındır(transendent). Deneyimin bütünselliği içinde yer almaz, onun sonucudur.

Fenomenolojik araştırmanın üç boyutu:

- Hyle'nin araştırılması (reel içerik)
- Noesis'in araştırılması (deneyim)
- Noema'nın araştırılması (özel içerik)

En önemli analiz, noesis üzerine yapılandır. Noesis'in, noema'yı nasıl oluşturduğu, bilinç edimlerinin nesneliği nasıl oluşturduğu araştırılır. Noesis'in özel içeriğindeki kökensel yasalar bulunmaya çalışılır. Noesis, yönelimsel niteliğe sahiptir. Cogito'nun betimlenmesi, cogitatum ve ego'nun betimlenmesini de ima eder.

- 1) Bilinç / Deneyim / Özne → Öznenin deneyim yapısı
- 2) Doğal tavır (İdeal / Reel)
- 3) Epoche (...)
- 4) Görüngübilimsel indirgeme
- 5) Yönelimsellik
- 6) Görüngübilimsel yöntem → Aşkınsal felsefe (Noesis – Noema)

NOESİS (cogito ya da oluşturu parçalarıyla yönelimsel edim)	NOEMA (cogitatum / Yönelimsel nesne)		
	dolaysız olarak verilen	dolaysız olarak verilende imlenen	kendi içinde şey

İçkin(1)	Aşkın(1)
İçkin(2)	Aşkın(2)
İçkin(3)	Aşkın(3)

Her yönelimsel edim, bir yönelimsel özelliğe sahiptir. Bu, noemayı hedef alır. Zamanın ardışıklığı içerisinde verilen(dolaysız verilen), yani şeyin kendisi, noema kısmında yer alır.

(1)

İçkin noesis, aşkın noema'dır. Yönelimsel edim ve onun ögeleri, içkin bölümündedir. Dolayısıyla, noema'ya ait olanlar aşkınsaldırlar. Noema'nın algılanışının yönelimsel edimi içkin, yönelimsel nesne aşkındır.

Yönelimsel edimin (bilinç ediminin) oluşturucu parçası olup olmaması içkin/aşkın ayrımını ölçütüdür.

(2)

Nesneyi algılamanın yönelimsel edimi ve nesnenin formu (eidos'u) içkindir; ancak, nesnenin gelecek ya da geçmiş olması varsayımdır. Eidos ve yönelimsel edim içkindir, nesnenin geleceğinin ya da geçmişinin olması ise yapının dışındadır. Geçmiş ve gelecek, kökensel olarak kişide yoktur. Bu bağlamda geçmiş, aşkındır. Burada aşkın ve içkin olma durumu için ölçüt, dolaysız olarak verilen ile dolaysız olarak verilmeyen arasındaki ayrımı yapabilmektir.

(3)

Algının yönelimsel edimi, onun geçmişi ve geleceği, bilince içkindir. Ancak, gerçek ya da external nesne, bilincin dışındadır. Ölçüt, belli bir yolda bir şeyin verilmiş olması ya da hiçbir şekilde verilmiş olmamasıdır. Kendi içinde şey, mutlak olarak aşkındır. Noesis, mutlak olarak içkindir ve kusursuz olarak verilmiştir. Eksik deneyim ya da eksik bilinç söz konusu değildir. Yönelimsel nesne, tam olarak verilmiştir. Gerçek nesne, ontik olarak ne ise o olarak algılanamaz. Yönelimsel nesne olarak ise bilincin tam nesnesidir. Bu, noesis-noema perspektifinden, yönelimselliğin geliştirilmiş biçimidir.

İkinci adım, nesnenin fenomenolojik olarak kurulmasıdır. Öznel sfer, cogito, cogitatum ve ego'dur. Epokhe ile tüm ilgil, dünyadaki şeylere ilişkin deneyimin kendi yapısına, kendi öznelliğimize yöneltilebilmektedir. Fenomenoloji, gerçeklik ile değil, gerçekliğin deneyimi ile ilgilenmektedir. Fenomenolojik indirgmeden sonra elde edilen, egzistans hariç olmak üzere, gerçek varlık ile aynı özelliklerdir. Tüm bu özellikler fenomenlerde bulunur. Aşkın olanın tüm özellikleri, üçüncü seviyede, bilincin özellikleri olmaktadır. Dünyadaki her şey, dünyanın tasarımı içerisinde vardır. Deneyime verilen gerçeklik, bu gerçekliğin deneyimi ile yer değiştirir; gerçeklik, deneyimin gerçekliğine indirgenir. Bu yaklaşımda, deneyimin doğası araştırılmaktadır. Gerçekliğin, gerçekliğin deneyimine indirgenmesi, pek çok felsefi problemin de çözümüdür. Deney, içsel bir sphere sahiptir. Bu indirgeme ile içsel yapı nasıl dışarı taşabiliyor sorusu ortadan kalkmaktadır. Ancak, bunun gerçeklikle bağları kesmeye ve klasik idealizme düşmeye yol açıp açmadığı tartışma konusudur. Gerçeklik, aşkınsal ve öznelarası egoya dayanıyor ise ve gerçeklik deneyimden fazla bir şey ise, gerçeklikten kopmak ya da klasik idealizme düşmek söz konusu değildir. Bu nedenle, Husserl'in felsefesi, görüngübilimsel aşkınsal idealizm olarak adlandırılmaktadır. Gerçeklik, onun deneyiminden başka bir şey değildir.

Herhangi bir şey, algının nesnesi olduğu sürece, bir birliktelik sunar. Bir nesne algılandığında, bu, belli bir perspektiften gerçekleşir. Birlikten söz etmek için, bütün olası deneyimleri öngörmeyi sağlayacak bir şemaya ihtiyaç vardır. Bu koşul, "tanıdıklık"tan gelmektedir. "Tanıdıklık" (kökensel bilgi/şema), egonun hayatında bir alışkanlık yaratır. Bütün deneyimlerin olanağı, bu şema ile ortaya çıkar. Ego, salt ego'dur. Psikolojik ego, dünyanın bir gerçekliği, aşkınsal ego ise, indirgmeden sonra elimizde kalan bilincin kendi yapısıdır. Ego, ne yönelimsel edim ne de nesnedir. Tasarımlar ona eşlik ederler; deneyimselliğin yapısındaki işlerlik ego'ya dayalıdır. Nesnenin olmaması, fenomenin olmaması anlamına gelir. Ego, tematize olmaktan kaçan bir şeydir. Ego, bütün düşüncülerin arkasında gizli, mutlak, öznel bir kutuptur. Egonun kendisi fenomen olamaz. Bu, epokhenin indirgenemez özelliğidir. Bütün mental etkinliklerde vardır ve saf ego aşkınsaldır. Ego, düşünüm ve düşünülenin özdeşliğinde kavranır. ("Düşünüyorum, bütün tasarımlara eşlik eder" (Kant)) Salt ego, içkin zamanın özdeşliğidir; varoluşu ruhsal ya da fiziksel bir varoluş değildir ve bir olay gibi olmaz. Ego, yaşayan öznelliktir. Ego'nun alışkanlıkları, içkin zamanın zorunlu yapısıdır. Tanıma, egonun kendini aynı yönelimsel süreç içerisinde tanımasıdır. Bu alışkanlıklar, yönelimsel edimin

sürekliliği, yönelmişliğin sürekliliğidir. İçsel zamanın kendi kendini oluşturmasıdır. Fenomenin verilmişliği, ego'da açılır. Egonun alışkanlıkları, dünya ile ego arasında aracı rolünü oynar.

Husserl, 'Ben'den 'benim' sahip olduklarıma doğru bir devinimden söz etmektedir. Monad olarak Ego, her yönelimsel açığa çıkışın duyumuyla, anlamla ilişkilendirilmesi, bütün cogitatum'un tek bir Ego'da entegre olmasıdır. Bütün bu etkinliklerin sürekliliği, Ego'nun yaşamıdır. Bu, her fenomenin 'benim için' olması demektir. 'Benim için' olan her fenomen, Ego tarafından açığa çıkarılır. Ego'nun alışkanlıkları, yaşayan ego ile dünya arasında bir iletişim sağlar. Alışkanlıkların dünyaya katılımı organik bir biçimde olur. Burada, 'Ego'nun somutlaşması' ifadesi kullanılmaktadır.

Bütün yönelimsel analizler Ego'ya indirgenir. Ego, daima 'benim için' olan bir fenomendir. Ego, bana, dışarıdaki fenomenlerin açıldığı gibi açıklanmaz. Amaç, bilincin salt bir tanımını yapabilmektir. Her fenomenin 'benim için' olan karakteri, Ego'nun 'kendi için' olan karakterini tüketmez. Ego, kendini oluşturur. Bütün zihinsel edimlerin çokluğu, Ego'da özdeş karaktere sahiptir. Bilincin bütün öznel süreçlerinde daima kendi ile özdeş bir 'Ben' vardır. Yönelimsel nesne, bütün zihinsel edimlerin çokluğunun ilişkisel karşılığıdır. Ego, yönelimsel etkinlik ile yaşar. Aşkınısal Ego kuramı, daha sonraki düşünürlerce eleştirilmiştir. Aşkınısal Ego, bütün değişmeyen özelliklerin temelidir. Aşkınısal deneyimin temeli, Ego'nun alışkanlıkları olması ve bundan dolayı yaşamını sürdürmesidir.

EGO

Ben (kendi ile özdeş)
Alışkanlıklar
İndirgenmiş Dünya

Solipsizm olanaklı mıdır? Ego'nun diğer egolarla ilişkisi nasıl olanaklıdır? Dünya, paylaşılan bir dünya olarak gösterilebilir mi?

Solipsizm, sadece Ego'nun varlığıdır. Bu da aşkınısal ego'dur. Kartezyen felsefeden etkilenen düşüncelerin sorunu, zihnin içkinliğine egonun izolasyonunun nasıl kırılacağı sorunudur. Bütün deneyimler ve anlamlı şeyler, 'ben'im yönelimsel deneyiminin parçasına indirgenir. Doğal dünya fenomene indirgendiği için, dünya, 'benim-için' halini alır. Ancak, Husserl, diğer egoların da fenomenolojik olarak deneyimlendiğini savunur. Bilincin başka bir biçimi vardır; bana sezgisel olarak verilenin dışında, diğerlerinin deneyimi ya da empati ilkesi de söz konusudur. Diğer ego, kendisini bana, bir yaşayan beden, başka bir öznellik olarak sunar. Bilincin içerisinde yönelimsel nesne olarak ortaya çıkmaz; özne olarak algılanır. (Ego'nun diğer egoyu nesne olarak mı özne olarak mı algıladığı tartışmalıdır.)

Ankara Üniversitesi Açık Ders Notları

FEL 403 – Çağdaş Felsefe I

Görüngübilimsel indirgeme, tek bilinç, tek ego olmadığımızı da gösterir. Diğer ego'nun fenomene indirgenemeyeceğini belirtir. Empati deneyiminin iki ögesi, bilincin edimi ve onun içeriğidir. Bu deneyim, öteki bilincin zihinsel yaşamına aittir. İçerik, kendisini fenomen olarak sunmaz; başka bir bilinç olarak indirgenir. Ego, bir nesne ve fenomen olmadığından, herhangi bir ego, bu öznelliğe sahipse, diğer ego da aynı özelliğe sahip olmalıdır. Başka bilinçlerin 'Ben'im bilincimdeki içkinliklerinden söz edilmektedir. Başka ego, benim bilinç akışım içerisinde değildir; çünkü iki farklı öznel zaman söz konusudur. İntersubjektivite, bu ego çözümlemesine dayalıdır.